ISNN 3030-3907

2026/2
VOLUME 4

DEVELOPMENT OF SCIENCE

ILMIY JURNAL

Development of science

Ilmiy jurnal

2026/2 VOLUME 4

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

OGAHIYNING TUYUQLARDA BADIIY SA'NATLARNI QO'LLASH MAHORATI

Nurullayeva Guli Ortiq qizi
Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jurnalistika va o'zbek filologiyasi fakulteti 4-bosqich talabasi
E-mail: gulinurullayeva9@gmail.com
Tel: +998990839379

Аннотация. В данной статье проводится поэтический анализ туюков из дивана «Ta'viz ul-oshiqin» («Талисман влюблённых») Muhammad Rizo Ogahiy, одного из крупнейших представителей узбекской литературы XIX века. В исследовании систематизированы художественная структура туюков, особенности использования приёма таджнис, а также суфийские и философские смысловые пласты. Статья направлена на раскрытие своеобразия поэтики Огахия и освещение художественно-эстетического значения жанра туюк в классической узбекской литературе.

Ключевые слова: Огахий, туюк, таджнис, суфизм, божественная любовь, художественные приёмы, руджу', метафора, лирика, диван.

Abstract. This article provides a poetic analysis of tuyūqs from the divan *"Ta'viz ul-oshiqin" (The Amulet of Lovers)* by Muhammad Rizo Ogahiy, one of the prominent representatives of 19th-century Uzbek literature. The study systematizes the artistic structure of tuyūqs, the use of the literary device of paronomasia (tajnis), and their mystical and philosophical layers of meaning. The article aims to reveal the distinctive features of Ogahiy's poetics and to highlight the artistic and aesthetic significance of the tuyūq genre in classical Uzbek literature.

Keywords: Ogahiy, tuyūq, tajnis, mysticism, divine love, literary devices, rujū', metaphor, lyric poetry, divan.

Annotatsiya. Bu maqolada XIX asr o'zbek adabiyotining yirik vakillaridan biri – Muhammad Rizo Ogahiyning "Ta'viz ul-oshiqin" (Oshiqlar tumori) devonidagi tuyuqlar poetik jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda tuyuqlarning badiiy qurilishi, tajnis san'atining qo'llanishi, tasavvufiy va falsafiy mazmun qatlamlari tartibga solingan. Maqola Ogahiy poetikasining o'ziga xosliklarini ochib berish hamda mumtoz adabiyotimizda tuyuq janrining badiiy-estetik ahamiyatini yoritishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Ogahiy, tuyuq, tajnis, tasavvuf, ilohiy ishq, badiiy san'at, ruju', istiora, lirika, devon.

KIRISH.

Turkiy hamda forsiy mumtoz adabiyoti tarixida asrlar davomida turli she'riy janrlar shakllanib, taraqqiy etgan, ammo ular orasida tuyuq alohida ahamiyat kasb

ISSN 3030-3907

etadi. Tuyuq atamasi “tuymoq” (hissiy bilmoq, sezmoq) ma’nosini anglatadi. Adabiy termin sifatida XIV asr oxiri va XV asr boshlaridan qo‘llanila boshlagan. Lekin XV asr o‘rtalarigacha tuyuqlar tajnissiz qofiyalangan, keyinchalik tajnisli qofiyalanish qat’iy qoida sifatida belgilangan. Bu, shubhasiz, uning o‘sha davrlarda to‘liq takomillashganidan dalolatdir. Tuyuq janri turkiy adabiyotda vujudga kelgan bo‘lib she’riy shakl sifatida ikki bayt (to‘rt misra)dan iborat. Janrning yana bir muhim belgisi ramali musaddasi maqsur vaznida yozilishidir. U ruboiydan mavzu ko‘lami ila ajralib tursa, murabba’dan ijodkor taxallusining qo‘yilmasligi bilan farqlanadi.

ADABIYOTLAR VA METODLAR. Mazkur maqolada Muhammad Rizo Ogahiyning devonidagi barcha tuyuqlarning mazmun-mohiyati to‘laqonli ravishda bayon etilgan. Tadqiqot davomida matnshunoslik hamda adabiyotshunoslikka oid metodlardan foydalanildi. Shu orqali devondagi tuyuqlarning satrma-satr ma’nosi, badiiy san’atlari va vositalari, shuningdek tasavvufiy, falsafiy va estetik jihatlari mavjud ilmiy manbalar asosida izohlandi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Kishi g‘am daf’ig‘a gar mo‘l ichar yuz ming qadah *mul ham*,
Ko‘ngulda ishq zavqi bo‘lmasa afzun etar *mul ham*,
Shahodat olami asroridin hargiz xabar topmas,
Kishi to bo‘lmaguncha g‘ayb asrori bila *mulham*.

Ilk tuyug‘ida *mul ham* omonimi tajnis sifatida qo‘llanilgan. Ma’nosi quyidagicha: “Dard-u g‘amini yo‘qotish uchun ko‘nglida ishq zavqi bo‘lmagan har qanday kishi yuz ming qadah sharob ichsa ham befoyda, ya’ni may g‘amini yanada kuchaytiradi. Inson g‘ayb sirlaridan ilhomlanuvchi, rohat qiluvchi bo‘lmagunga qadar shahidlik (haq yo‘lida jon berish) olamining sir-u asrorlaridan hech qachon xabardor bo‘lolmaydi”.

G‘am yuki to qomatim *yo qilmadi*,
Ohim o‘tig‘a falak *yoqilmadi*,
Qilmadi rahme manga, xud o‘zgaga
Bilmadimkim, qildimu *yo qilmadi*.

Bu esa *yo qilmadi* tajnisiga qurilgan. “Toki g‘am yuki qaddimni egmagunicha osmon ohlarim o‘ti sababli yonmagan edi. Yorim menga rahm etmadi, o‘zgaga ham rahm qilganmi yo yo‘qmi uni ham bilmayman”, mazmunida bayon etilgan. Tajnisdan tashqari uchinchi va to‘rtinchi misralarda ruju’ san’ati ham alohida o‘rin egallagan.

Do‘stlar, hamrohlig‘ aylab *boringiz,*
Tundxo‘ yorim qoshig‘a *boringiz*,
Bir kecha bazmimg‘a kelturmak uchun,

ISSN 3030-3907

Bosh, ayoqig‘a qo‘yub *yolboringiz*.

Mazkur to‘rtlikda tajnis *boringiz* so‘zidir. Unda: “Do‘stlar, birgalikda tund (og‘irbosiq, vazmin) tabiatli ma’shuqam yoniga borib, bir kechagina bazmimga keltirish uchun oyoqlariga bosh qo‘yib yalining”, degan ma’no ifodalangan. Tundxo‘ yorim iborasi esa istiora san’atining yaqqol namunasidir.

Va’dayi lutf etma, ot javr aylab *o‘q* —
Kim, manga ul nasyadin bu yaxshi *o‘q*,
O‘tdi umrim va’dang ummedi bila,
Sabr qilmoq bo‘lg‘usidur muncha — *o‘q*.

Shoir navbatdagi *o‘q* tajnisli misralarini boshqa kishilar tomonidan va’da qilinadigan narsalarga umid ila boqmaslik lozimligini aytish bilan boshlagan bo‘lsa, kim menga samimiyat ila yaxshilik qila oladi? — degan ilinjda Yaratgan tomonidan tuhfa qilingan umrimizni kutish orqali zoye qilmasligimizni, duch keladigan barcha hayotiy sinovlar hamda qiyinchiliklarga sabr qilishlik eng to‘g‘ri qaror ekanligini ta’kidlab xulosalagan.

Bo‘ldi chun umring kunining vaqti *tush*,
Nafsi sarkash otini ko‘b chopma, *tush*,
Xobgoh etkil qanoat manzilin,
Yo‘qsa hargiz ko‘rmagung rohatni *tush*.

1. Tush — tush payti, kishi umrining o‘rtasi;
2. Tush — otdan tush, insofga kel (yoshingni o‘ylab ish qil);
3. Tush — tush ko‘rmoq (uyqu payti).

Bunda adib umrning oxirgi chegarasi yaqinlashganini inobatga olgan holda sarkash ot, ya’ni nafsni nazorat qilmasdan, unga bo‘ysunish zarar keltirishini hamda nafsni boshqarish va qanoatni qadrlash orqali inson haqiqiy baxt va xobgoh – ruhiy barqarorlikka erishishligini ta’kidlagan.

Uch baland aylab qanoatni *qanot* —
Kim, erning hirs aylamish qa'ri *qanot*,
Ilginga olib riyozat toshini,
Kibr-u naxvat boshin ul toshdin *qanot*.

1. Qanot — qush qanoti ma’nosida;
2. Qanot — egallab olgan, yoyilgan ma’nosida;
3. Qanot — qonatmoq ma’nosida qo‘llangan.

“Sen qanoatni, ya’ni nafsni tiyish, shukr qilishni o‘zingga qanot (odat) qil, sababi butun ahli dunyo hirs, ya’ni ochko‘zdirlar. Noshukurlik insonlarning fitratigacha singib ketgan. Tinimsiz mashaqqatli mehnat va sabr qilib, o‘z ruhiyatingni riyozat (o‘z-o‘zini tarbiyalash) orqali yuksaltirishga bel bog‘la. Shu

ISSN 3030-3907

orqali kibr-u naxvat – kibr, mag‘rurlik (boshi)ni qonat (yo‘q qil) degan”, - ma’noda kelyapti.

Dardi zahre soldi chinlar *qoshima*,
Kelmadi holim so‘rorg‘a *qoshima*,
G‘am yukin chekmakda, ey dil, chobuk o‘l,
Hargiz ushbu ishda boshing *qoshima*.

Satrlar bayoni:

Chin oshiqlar yuragimga misoli zahar kabi dardni soldi, ammo yonimga hol-ahvolimni so‘rashga u (yor) kelmadi. Ey dil, mana shunday qiyinchiliklarga chobuk (matonatli, pishiq, sabrli) bo‘l. Bu ish (boqiy muhabbatga erishish)da boshingni qashlama (ikkilanma, bosh tortma).

Kosa olsang qo‘lg‘a ichmakka *choqir*,
Ushbu maxmuringni bazminga *choqir*,
Muddayi xaylini tig‘i rashk ila,
Hech rahm etmay maning *komimcho qir*.

Navbatdagi bayt oshiqning kuchli ishtiyoqi bilan birgalikda e’tiborga ehtiyojini ifodalaydi: “Mehrli qadahni ilginga olgan bo‘lsang, o‘zingga mansub bo‘lgan mast (jazba holidagi solik)ni —meni — visol majlis (ma’rifat va ilohiy ishq suhbat)inga chorla. Da’vogarlik qilayotganlar to‘dasi yoki raqib oshiqlarni esa rashk tig‘ (qilich)i bilan, hech ikkilanishlarsiz, ko‘nglim tusaganchalik yo‘q qil (rad et)”. Bunda Haq ishqining majlisiga faqat sodiq kishilar (sidqu-safolar) kirishi, “riyokor”lar esa keskin yo‘q qilinishi zarurligi bildirilgan.

Chehrasining garchi muhriq nori bor,
Bergusi doim niholi nori bor,
Sig‘mag‘ung bazmi aro, ey muddaiy,
Telmurub turma bu yerda, nori bor.

1. Nor bor — yor jamolida tamg‘a bo‘lib turgan olovdek belgi (xol);
2. Nor (niholi) bor — ishq olovida yonayotgan go‘zal qomat (tashqi ko‘rinish)i;
3. Nori bor — (fe’l) nari bor, ket;

Ma’nosi: Yorning gul chehrasida olovga o‘xshash yorqinlik belgisi — xoli bor. U hadya qilgan har bir narsa (qarashi, so‘zi)ning mohiyatida doimo ishq olovining nafis niholi mavjud. (Bu yerda yor jamolining haroratli, jozibali va ko‘zni qamashtiruvchi go‘zalligi nazarda tutilgan). Ey ma’shuqaning ishqiga talabgor kishi, sen bu bazmda sig‘mayapsan (joy topa olmaysan) — bu yerda “sen bu davrada ortiqchasan” mazmunida kinoya bor. Unga intilma, havas bilan boqma, bu yerda ishqning lovullagan, kuydiruvchi (so‘nmas) olovi mavjud — kuyib qolasan.

ISSN 3030-3907

Ijodkor tuyuqlarning har birida so‘zning turli ma’nolarini uyg‘unlashtirish orqali mazmuniy teranlikni namoyon qilgan. Ogahiy poetikasida Ilohiy ishqni chin haqiqat darajasida ulug‘lash, oshiqning ruhiy kechinmalari bilan birga hayotning foniy (o‘tkinchi) ekanligi, nafsni jilovlash, riyozat, sabr va qanoat kabi umumbashariy g‘oyalarni ruhiy kamolotga eltuvchi vosita sifatida o‘z ifodasini topgan. Ogahiy tuyuqlarida, shuningdek, istiora, ruju’, kinoya va boshqa she’riy san’atlar ham o‘ziga xos ahamiyatga ega. Bularning barchasi adibning she’riyat olamidagi teran badiiy mushohadasini namoyon qilgan.

XULOSA. Ogahiy merosi, xususan, uning tuyuqlari tub mazmuni, badiiy yuksakligi va estetik teranligi bilan Lutfiy, Sakkokiy, Gadoiy, Navoiy, Atoyi, Sivosiy, va Bobur singari mumtoz shoirlarning ijodiy merosi qatoridan munosib o‘rin egallagan. Muhammad Rizo Ogahiy tuyuqlari o‘zbek klassik adabiyotining yorqin namunalari sifatida nafaqat go‘zal va yangi didni yuksaltiruvchi nafis misralar, balki falsafiy va tasavvufiy mazmuniyatni mujassam etgan ma’naviy xazinadir. Shoir hajm jihatidan uncha yirik bo‘lmasa-da, mazmunan boy janrda tajnis san’atidan ustomonlik bilan foydalanib, tasavvufiy muhabbat, sabr-matonat, qanoat, riyozat hamda ilohiy haqiqatga erishish yo‘lidagi sa’y-harakatlarni yuksak poetik mahorat bilan ifodalagan.

Ogahiy xalq dardini qalbiga singdirgan, so‘zini sayqallagan, she’riy ruhi bilan olamni yoritgan ma’rifatparvar shoirdir. Uning she’rlari ba’zan g‘amgin ohangga, ba’zan umid faryodiga o‘xshaydi. Uning tarixiy asarlari esa o‘z davrining ko‘zgusi bo‘lsa, kelajak avlodlar uchun ilm-fanning asosidir. U badiiy va ilmiy tafakkurni uyg‘unlashtirib, so‘zga badiiyat bag‘ishlagan, xalq bilan hamnafas bo‘lib, zamon ruhini kuylagan ma’rifatparvar sifatida adabiyotimizda o‘chmas iz qoldirgan. Tahlillar davomida aniq aytolamizki, Ogahiy tuyuqlarining mavzusi keng ko‘lamli bo‘lib, zamonasing ma’naviy-ma’rifiy qarashlarini yoritish bilan birga, zamonaviy o‘zbek adabiyotshunosligi uchun ham mustahkam poydevor bo‘lib, xalqimizning ma’naviy boyliklarini e’zozlash, uni kelajak avlodlarga yetkazishda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Boltaboyev H., Qozoqboyeva D. O‘zbek adabiyoti tarixi va yangi o‘zbek adabiyoti (Mumtoz adabiyotga kirish va poetika asoslari). O‘quv qo‘llanma. — Toshkent: O‘zMU, Mumtoz so‘z, 2023.
2. Jumaxo‘ja N., Adizova I. O‘zbek adabiyoti tarixi (XVI–XIX asr 1-yarmi). Darslik. — Toshkent: Noshir, 2019.
4. Tadjibayev M., Khodjamkulov U., Botirova Sh. Adabiy germenevtika va badiiy til poetikasi. — Toshkent: Ishonchli hamkor, 2021.
5. Мажидий Р. Огахий лирикаси. — Тошкент: Фан, 1963.

ISSN 3030-3907

6. Мухаммад Ризо Огахий. Асарлар. 6 жилдик / Нашрга тайёрловчи С. Долимов. 1-2-жилдлар. — Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат, 1972.
7. Носиров О., Жамолов С., Зиёвиддинов М. Ўзбек классик шеърияти жанрлари. — Тошкент: Ўқитувчи, 1976.
8. Орзибеков Р. Лирикада кичик жанрлар. — Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат, 1976.
9. Орзибеков Р. Ўзбек лирик поэзиясида ғазал ва мусаммат. — Тошкент: Фан, 1976.
10. Хожиахмедов А. Мумтоз бадиият луғати. — Тошкент: Янги аср авлоди, 2008.

ISSN 3030-3907